

نقدی بر «برگزیدگان شعر ایتالیا در سده نوزدهم» به قلم امان‌الله مهاجر ایروانی

دکتر فاطمه عسگری^۱

عضو هیات علمی دانشگاه تهران، گروه زبان و ادبیات ایتالیایی دانشکده زبان‌ها

تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۲۵ آبان ماه ۱۳۹۸؛ تاریخ پذیرش: ۰۵ دی ماه ۱۳۹۸)

شش‌چهره از شخصیت‌های مهم و بنام ادبی سده نوزدهم ایتالیا در این اثر به ترجمه روان و زیبایی به زبان فارسی درآمده‌اند. آثار انتخابی از هرکدام از این شعرا علاوه بر معرفی اجمالی بوطیقای شعری و مهم‌ترین بن‌مایه‌ها و دغدغه‌های هنری ایشان، به خوبی از جایگاه و نقش آنها در شرایط سیاسی و فرهنگی حاکم در ایتالیای سده نوزدهم و سال‌های آغازین قرن بیستم پرده بر می‌دارد. لذا کتاب معرفی شده در این نقد می‌تواند با توجه به امکان تطبیق متون در دو زبان فارسی و ایتالیایی هم به عنوان کتاب کمکی برای درس ترجمه ادبی معرفی گردد و هم با عنایت به شرح حال جامعی که بر فعالیت‌های ادبی و آثار هر نویسنده‌ای ارائه گشته است، در درس تاریخ ادبیات قرن نوزدهم مورد استفاده قرار گیرد.

کلمات کلیدی: ترجمه به فارسی، شش شاعر ایتالیایی، ترجمه ادبی، تاریخ ادبیات ایتالیا، سده نوزدهم.

^۱ E-mail: fateasgari@ut.ac.ir

معرفی اثر:

مشخصات شناسنامه‌ای اثر:

عنوان اثر مورد نقد و بررسی: برگزیدگان شعر ایتالیا در سده نوزدهم

تحلیل، نگارش و ترجمه از: دکتر امان الله مهاجر ابروانی

ناشر: بخش فرهنگی سفارت ایتالیا در تهران

مکان نشر: تهران، تابستان ۱۳۷۰، چاپ اول.

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

حروفچینی: گنجینه

در این کتاب مترجم با انتخاب شش چهره از شخصیت‌های مهم ادبی و شعری سده نوزدهم ایتالیا به ترجمه برخی آثار منتخب از ایشان پرداخته است. وی همچنین در انتخاب اشعار جهت ترجمه از دقت و وسواس علمی و ادبی در خور توجه‌ای بهره برده است چرا که با انتخاب آثار متفاوت از لحاظ موضوعی از یک شاعر به خوبی موفق شده است در معرفی اجمالی نگاه و دنیای ادبی شاعر و نیز جبهه فکری و سیاسی‌ای که به آن تعلق داشته است. به دور از هرگونه گزاره‌گویی می‌توان اذعان داشت که ترجمه گزیده‌ها در نهایت ذوق و لطف ادبی و با عنایت به اصول مهم ترجمه چالش برانگیز متون ادبی و بخصوص متون منظوم و با رعایت قانون اصولی ترجمه ادبی همانا «زیبای وفادار» به خوانندگان معرفی شده‌اند و البته شایان ذکر است مترجم حاذق، دکتر امان الله مهاجر ابروانی، در امر ترجمه از ایتالیایی به فارسی از چهره‌های نامدار جامعه ما است و این نقد ساده صرفاً جهت معرفی بهتر این اثر ایشان به علاقمندان به زبان ایتالیایی، جامعه دانشجویان و همکاران اساتید به نگارش رسیده است.

• بررسی شکلی

این کتاب در سال ۱۳۷۰ و با اهتمام بخش فرهنگی سفارت ایتالیا در تهران، در ۲۹۲ صفحه دارای بخش مصور رنگی (طرحی از چهره شعرای ترجمه شده) با تحلیل و نگارش و ترجمه به قلم امان الله مهاجر ابروانی و به همراه نمایه‌ایی مختصر از برخی اسامی در داخل متن و به شکل پانویس به چاپ رسیده است. عنوان روی جلد برگزیدگان شعر ایتالیا در سده نوزدهم است و با تصویری از نمای خانه سیلویا که از پنجره خانه پدری جاکومو لئوپاردی واقع در رکاناتی در ایتالیا دیده می‌شود مزین شده است. پشت جلد به ایتالیایی عنوان Amanollah Mohajer Irvani. Antologia di grandi poeti. Italiani. Del XIX secolo آمده است.

از لحاظ ظاهری این اثر به این شکل و با تقسیم‌بندی به بخش‌ها و فصول زیر به طبع رسیده است: ابتدا فهرست اسامی شعرای ایتالیایی قرن نوزدهم که به آثاری از ایشان پرداخته شده است تقدیم می‌گردد. شعری که آثاری از ایشان ترجمه شده است عبارتند از: نام شاعر: اوگو فوسکولو^۱. اشعار ترجمه شده: *دیار خاموشان* (از ص. ۲۸ تا ص. ۵۹) و متن اصلی شعر به زبان ایتالیایی (از ص. ۶۰ تا ص. ۶۸).

نام شاعر: جاکومو لئوپاردی^۲. اشعار ترجمه شده: *آوای شاهگاهی شبان سرگشته* (صص. ۷۷-۸۴) و متن اصلی (صص. ۸۵-۸۹).

آرامش بعد از طوفان (صص. ۹۱-۹۴) و متن اصلی: (صص. ۹۵-۹۶). *گنجشک تنها* (صص. ۹۸-۱۰۲) و متن اصلی (صص. ۱۰۳-۱۰۵). *تقدیم به ایتالیا* (صص. ۱۰۸-۱۲۱) و متن اصلی (صص. ۱۲۲-۱۲۶).

نام شاعر: الساندرو مانتزونی^۳. اشعار ترجمه شده: *پنجاه گلریزان* (صص. ۱۳۹-۱۴۶) و متن اصلی (صص. ۱۴۷-۱۵۱). *پنجم ماه مه* (صص. ۱۵۴-۱۶۱) و متن اصلی (صص. ۱۶۲-۱۶۵).

نام شاعر: جوسوئه کاردوچی^۴. اشعار ترجمه شده: *به پیش! به پیش!* (صص. ۱۷۸-۱۹۱) و متن اصلی (صص. ۱۹۲-۱۹۵). *جامعه روستایی* (صص. ۱۹۸-۲۰۱) و متن اصلی (صص. ۲۰۲-۲۰۳). *اشک دیرین* (صص. ۲۰۵-۲۰۶). متن اصلی (صص. ۲۰۷-۲۰۸). *خیال* (صص. ۲۰۹-۲۱۰) و متن اصلی (ص. ۲۱۱).

نام شاعر: جوانی پاسکولی^۵. اشعار ترجمه شده: *طفل یتیم* (صص. ۲۲۲-۲۲۳) و متن اصلی (صص. ۲۲۴-). *دفتر زندگی* (۲۲۷-۲۳۲) و متن اصلی (۲۳۳-۲۳۴). *دهم اوت* (صص. ۲۳۶-۲۳۸) و متن اصلی (ص. ۲۳۹). *محبوبه شب* (صص. ۲۴۱-۲۴۳) و متن اصلی (ص. ۲۴۴).

نام شاعر: گابریله دانوتزیو^۶. اشعار ترجمه شده: *باران در کاجستان* (صص. ۲۵۷-۲۶۲) و متن اصلی (صص. ۲۶۳-۲۶۶). *دلجویی* (صص. ۲۶۹-۲۷۴) و متن اصلی (صص. ۲۷۵-۲۷۷). *نیمروز تابستان* (صص. ۲۸۱-۲۸۸) و متن اصلی (صص. ۲۸۹-۲۹۲).

¹ Ugo Foscolo (۱۷۷۸-۱۸۲۸). *Dei Sepolcri*.

² Giacomo Leopardi (۱۷۹۸-۱۸۳۷). *Canto notturno di un pastore errante dell'Asia; La quiete dopo la tempesta; Il passero solitario; All'Italia*.

³ Alessandro Manzoni (۱۷۸۵-۱۸۷۳). *La Pentecoste; Il Cinque Maggio*.

⁴ Giosué Carducci (۱۸۳۵-۱۹۰۷). *Avanti! Avanti!; Il comune rustico; Pianto antico; Visione*.

⁵ Giovanni Pascoli (۱۸۵۵-۱۹۱۲). *Orfano; Il libro; X Agosto; Il gelsomino; Notturmo*.

⁶ Gabriele D'Annunzio (۱۸۶۳-۱۹۳۸). *La pioggia nel pineto; Consolazione; Meriggio*.

از لحاظ ویژگی‌های فنی اثر (طرح جلد، صحافی، قطع، نوع و اندازه قلم، صفحه آرایی و ...) و همچنین از نقطه نظر ویرایش ادبی (علائم سجاوندی، رعایت قواعد نگارشی - ویرایشی و ...) و با علم به اینکه با اثری مواجه هستیم که در آن هم با مسئله ترجمه و هم با امر نگارش روبرو هستیم، می‌توان در کل این اثر را در سطح خوبی قضاوت نمود.

دیباچه تقریباً جامع و گویایی هرچند مختصر از صفحه پنج الی سیزده کتاب به قلم مترجم آغازگر این ترجمه است و در طی آن مترجم با سخنی چند خطاب به خوانندگان از میل و اشتیاق دیرباز خویش به چاپ و انتشار چنین اثری می‌نویسد و همچنین اشاره‌ایی دارد به وضعیت ترجمه آثار منظوم و مثنوی ایتالیایی به زبان فارسی. مترجم به درستی مسئله ضعف معرفی آثار مهم ادبی سرزمین ایتالیا را مورد بررسی قرار می‌دهد و در این خصوص با اشاره به اینکه بزرگان ادبیات فرانسوی، روسی و انگلیسی در کشور ما و در میان مردم ما تقریباً همگی شناخته شده هستند به نقصان مهم فرهنگی موجود در ایران در باب آشنایی با مفاخر ادبیات ایتالیایی می‌پردازد. وی همچنین اشاره دارد به اینکه در جامعه ادب دوست ما به جز دانه آلیگیری سایر نویسندگان ادبیات کلاسیک و مدرن ایتالیا، به جز یک آشنایی سطحی در برخی موارد، چندان شناخته شده نیستند حال آنکه ایشان از چهره‌های مطرح تاریخ ادبیات اروپا به شمار می‌روند.

بررسی محتوایی

نقطه قوت این ترجمه در شرح حالی است که مترجم در خصوص هر شاعری به رشته تحریر درآورده است. چنین مقدمه‌ایی در باب هر شاعری به معرفی کوتاه شعر و گرایش ادبی و فرهنگی و اجتماعی همان شاعر می‌پردازد. حتی خواننده‌ایی که با زبان و ادبیات ایتالیایی به طور دانشگاهی آشنایی ندارد با مطالعه همین شرح حال بر هر شاعری با معنی و ذات هنری شعر وی آشنایی مختصری پیدا می‌کند که او را در درک متن شعر یاری می‌رساند. همچنین در بطن شرح حال و توضیح نگاشته شده قبل از هر شعری، می‌توان به جو سیاسی و اتفاقات مهم اجتماعی و فرهنگی در استان‌های مختلف ایتالیایی سده نوزدهم که درگیر مسائل مربوط به رستاخیز و استقلال طلبی بود پی برد. نکته حائز اهمیت بعدی حسن سلیقه در انتخاب آن دسته از اشعاری از هر ادیبی است که به نحو شایسته و بایسته از بوطیقای فکری و هنری نویسنده پرده بر می‌دارد. هر قطعه شعری منتخب به تنهایی از عمق فکری و فلسفی قابل ملاحظه‌ایی برخوردار است به طوری که نه تنها معرف شاعر مدنظر است بلکه گویای یک اندیشه مهم اجتماعی و سیاسی چون میهن پرستی از طرفی و تفکر عمیق فلسفی و وجودگرایانه از طرفی دیگر که به نوبه خویش از مختصات شعرای جبهه کلاسیسیم و رمانتیسیم ایتالیاست حکایت‌ها دارد.

مترجم با اعتراف به علم به عدم تجانس بین دو زبان مبداء و مقصد و مشکلات آشکار و پنهان ترجمه متون منظوم و تفاوت بزرگ میان سلیقه ادبی و ساختار عروضی موجود مابین نظم فارسی و نظم اروپایی ضمن رعایت امانت لغوی از ارائه یک نثر ناخوش آیند و بی روح اجتناب کرده است و تمام سعی خویش را داشته است تا قطعه شعر ایتالیایی را در حد امکان با رعایت امانت در ترجمه و خلق فضای شاعرانه، احساسی و عاطفی لازم به ترجمه‌ای فارسی نزدیک کند که موفق به خلق فضای شاعرانه مدنظر شاعر ایتالیایی باشد. به عبارتی دیگر سعی بر این داشته که دقیقاً همان فضای شاعرانه خلق شده توسط شاعر را در برابر دیدگان خواننده فارسی زبان دوباره بازسازی نماید.

البته کم نیستند مواردی هم که مترجم ناگزیر به حذف واژه یا اصطلاحی شده است چرا که ترجمه عینی آن کلمات احیاناً از نظر ذوق و سلیقه ادبی فارسی زبانان ممکن بود به نتیجه‌ای ناهنجار ختم شود و در هدف غایی مترجم همانا خلق فضای شاعرانه آثار انتخابی خدش‌های وارد سازد. مواردی نیز در باب دخل و تصرفی بسیار محتاطانه در ترجمه دیده شد. البته افزودن یا حذف کلمه خاصی در متن ترجمه شده فقط جهت القاء بهتر فضای شعری صورت گرفته است و در صداقت در امانت داری مشکلی ایجاد نمی‌کند.

بر صاحب نظران رشته زبان و ادبیات ایتالیایی که این اثر را دیده‌اند پنهان نیست که اشعار انتخابی همگی دارای مفاهیم و مضامین پیچیده و سختی هستند و قطعاً مترجم که خود را به حفظ فضای شاعرانه متن اصلی مقید می‌داند در این مسیر با چالش‌های زیادی مواجه گردیده است. وی در دیباچه اثر اعتراف می‌کند که گاه برای ترجمه یک مصراع چندین روز وقت صرف نموده است تا آنچه را که به خواننده عرضه می‌کند هم مفهوم متن اصلی باشد و هم در عین حال از لطافت و زیبایی ادبی که خاص شعر است بهره‌مند باشد و دل انگیز و دل آوای خواننده اهل ذوق باشد. معذک در ترجمه برخی واژگان امروزه صاحبان قلم و اندیشمندان زبان و فرهنگ ایتالیایی می‌توانند در بهتر کردن این اثر اهتمام ورزند.

شعرهای ترجمه شده همگی از جلد سوم مجموعه *گزیده ادبیات ایتالیا*^۱ به قلم ماریو پاتزالی^۲ انتخاب شده‌اند و احتمالاً همان کتاب در نگارش شرح حال بر هر یک نویسنده و شاعر مورد استفاده مترجم محترم قرار گرفته است. در هر صورت با توجه به اعتبار زیاد دانشگاهی و آکادمیک کتاب پاتزالی، می‌توان اذعان داشت که مترجم بهترین منبع علمی را در این امر به کار برده است.

^۱ *Antologia della Letteratura Italiana*

^۲ Mario Pazzaglia

• نقاط قوت این اثر

۱. جامعیت طرح موضوعات مرتبط با عنوان
۲. کیفیت مناسب چاپ، چه در قالب کاغذ و چه در قالب صفحه‌بندی و طرح روی جلد
۳. بی نقص بودن املائی کلمات و نگارش صحیح تمام واژگان به دو زبان فارسی و ایتالیایی
۴. رعایت کامل شرایط شکلی مناسب و درخور یک کتاب ترجمه از شعر: از ویژگی‌های مثبت این ترجمه این است که بلافاصله بعد از هر ترجمه فارسی، متن اصلی به زبان ایتالیایی آورده شده است و این نکته مهم امکان این را فراهم می‌سازد که این اثر به عنوان یک کتاب کمک درسی در مواد دانشگاهی تدریسی در رشته زبان و ادبیات ایتالیایی در مقطع کارشناسی، به عنوان متنی جهت درس «ترجمه متون ادبی» به کار گرفته شود. دانشجوی این امکان را دارد که به تطابق متن ایتالیایی با ترجمه فارسی آن پرداخته و بدین‌سان با برخی راهکارهای ترجمه متون منظوم و به خصوص با فن واژه‌یابی مناسب در ترجمه برخی عبارات و جملات به ظاهر سخت و پیچیده آشنا گردد.
۵. این ترجمه از نظر علمی تحقیقی نیز به حساب می‌آید چرا که هم به عنوان متنی کلیدی و گویا جهت راهنمایی دانشجو برای آشنایی با برخی چهره‌های مهم ادبیات سده نوزدهم ایتالیا موثر واقع می‌گردد و هم شرح حال نوشته شده بر هر شاعری، دانشجو را در کسب شناخت لازم از شرایط خاص فرهنگی و اجتماعی دوره خاصی از ایتالیا که در طی آن دستخوش تغییرات سیاسی زیادی شد کمک می‌کند.
۶. مترجم تسلط خوبی بر بوطیقای فکری و هنری شاعرین منتخب دارد.
۷. هیچ کدام از متون منتخب و ترجمه شده با اصول و ارزش‌های اسلامی و با اخلاقیات متداول در ایران زمین مغایرت ندارند.

• پیشنهادات

این کتاب را می‌توان به خوبی به عنوان کتاب کمک درسی برای درس ترجمه ۱ به ارزش دو واحد در کارشناسی و درس ترجمه متون ادبی به ارزش دو واحد در کارشناسی و نیز به عنوان کمک درسی برای درس تاریخ ادبیات ایتالیا در قرن نوزدهم به ارزش چهار واحد کارشناسی به کار برد. لذا این کتاب برای استفاده در تدریس می‌تواند مفید باشد چرا که به معرفی جامعی از شش ادیب، نویسنده و شاعران ایتالیایی می‌پردازد که هر کدام به نوبه خویش پرچم‌دار یک جبهه ادبی و فلسفی خاص در ایتالیایی سده نوزدهم هستند.

این کتاب از محتوای ادبی بالایی برخوردار است و چاپ مجدد آن خالی از لطف نیست. همچنین باید در نظر داشت که در طی سی سال اخیر مترجمین زیادی به آثار ادبی ایتالیایی متعلق به قرن بیستم روی آورده‌اند و اکثر ایشان به ترجمه داستان‌های کوتاه و یا رمان‌هایی مشهور از نویسندگانی نامی چون لوئیجی پیراندلو^۱، آلبرتو موراوایا^۲، دینو بوتزانی^۳، ایتالو کالوینو^۴، ناتالیا گینزبورگ^۵، السا مورانت^۶ و ده‌ها نام ماندگار دیگر پرداخته‌اند اما تقریباً کمتر کسی دست به ترجمه آثار تاریخی و مهم ادبای سده نوزدهم ایتالیا دست یازیده است. به همین دلیل چاپ مجدد و پخش و توزیع این اثر پیشنهاد می‌گردد چرا که می‌تواند به خوبی مترجمین حاذق و پرذوق سرزمینمان را به روی آوردن به این دسته نویسندگان دعوت نماید و خلاء فعلی را برطرف سازد.

کامبودی که در این کتاب احساس می‌شود همان فقدان نمایه اسامی در بخش انتهایی کتاب است. با توجه به اهمیت نقش نمایه در یک کتاب لذا در چاپ‌های آتی وارد کردن نمایه اسامی صمیمانه پیشنهاد می‌گردد. همچنین با توجه به فقدان هرگونه ارجاعی به کتب مربوط به تاریخ ادبیات ایتالیا، جهت مستند نمودن این اثر و به خصوص جهت آوردن توجیهی علمی برای اخبار آورده شده در شرح حال شعرای منتخب، پیشنهاد می‌شود که در چاپ‌های آتی این اثر چند مرجع مهم در باب مطالعات تاریخ ادبیات ایتالیا چه در سده نوزدهم و چه به شکل کلی ارائه گردد.

منابع و مراجع:

امان الله مهاجر ایروانی، *برگزیدگان شعر ایتالیا در سده نوزدهم*، نشر بخش فرهنگی سفارت ایتالیا در تهران، تهران ۱۳۷۰

C. Salinari, C. Ricci, *Storia della Letteratura Italiana*, vol. III, Editori Laterza, Roma-Bari, 1974

A. Casanova Sozzi, F. Robecchi, *Profilo di Storia della Letteratura Italiana*, Edizioni Atlas, Bergamo, 1998

¹ Luigi Pirandello

² Alberto Moravia

³ Dino Buzzati

⁴ Italo Calvino

⁵ Natalia Ginzburg

⁶ Elsa Morante

A Critical Study on “*The Anthology of great Italian poets of the nineteenth century*” by Amanollah Mohajer Irvani

Fatemeh Asgari¹

Faculty member, Assistant Professor in Department of Italian language, University of Tehran
Tehran, Iran.

(Received: 16 November 2019; Accepted: 26 December 2019)

Six important literary authors of the Italian nineteenth century have been translated into a fluent and beautiful Persian. Selected works from each of these poets in addition to the brief introduction of their poetics and their most important topos, reveals their position in the political and cultural conditions prevailing in Italy in the nineteenth and early twentieth centuries. Therefore, the book introduced in this critical study can be introduced with regard to the possibility of adapting texts in both Farsi and Italian as a supplement not only to the course of “literary translation”, but also it can be proposed for the course of “The history of the nineteenth century literature” because of its comprehensive biographies presented on the literary activities of each writer.

Keywords: Translation into Persian, Six Italian Poets, Literary Translation, History of Italian Literature, Nineteenth Century.

¹ E-mail: fateasgari@ut.ac.ir